

საქართველოს
სახალხო დამცველი
PUBLIC DEFENDER
(OMBUDSMAN) OF GEORGIA

N 04-2/4299
21/04/2022

4299-04-2-2-202204211800

თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლეს

სარჩელთან დაკავშირებით

სასამართლოს მეგობრის (Amicus Curiae) მოსაზრება

წარმოდგენილია „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-12 მუხლისა და 21-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტის შესაბამისად

ბატონო დავით,

ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება როგორც მსოფლიოს, ასევე საქართველოს წინაშე მდგარი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა, რომელიც უარყოფითად აისახება გლობალი ორგანიზმების ჯანმრთელობაზე, ეკოსისტემასა და კლიმატზე, შედეგად კი, უმწვავესად ზემოქმედებს როგორც საზოგადოების თითოეულ წევრზე, ისე ქვეყნის ეკონომიკაზე.¹

ბოლო პერიოდის განმავლობაში, საქართველოს სახალხო დამცველი აქტიურად ადევნებს თვალს ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების კუთხით არსებულ გამოწვევებს და 2017

¹ საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ. 4, გვ. 13-17, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3LLup0u> > [12.04.2022].

საქართველო, თბილისი 0102, დავით აღმაშენებლის გამზირი N80,
ცხელი ხაზი: 1481 (24/7); www.ombudsman.ge; ელ-ფოსტა: info@ombudsman.ge
80 David Agmashenebeli Avenue, Tbilisi 0102, Georgia,
Hotline: 1481 (24/7); www.ombudsman.ge; E-mail: info@ombudsman.ge

წლიდან, საკუთარ მიგნებებს საპარლამენტო ანგარიშებში ასახავს.² გარდა ამისა, საკითხის აქტუალობიდან და კომპლექსურობიდან გამომდინარე, ატმოსფერული ჰაერის დაცვის მდგომარეობა ვრცლად შეფასდა სახალხო დამცველის 2019 წლის სპეციალურ ანგარიშში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“.³ სხვა საკითხებთან ერთად, აპარატის შესწავლის საგანს წარმოადგენს სამრეწველო ემისიების შემცირების მიზნით, სახელმწიფოს მხრიდან გატარებული ღონისძიებების ეფექტიანობა.

2022 წლის 17 თებერვალს, საქართველოს სახალხო დამცველს №2062/22 განცხადებით მომართა სამოქალაქო მოძრაობის „გავიგუდეთ“ ხელმძღვანელმა, და აპარატს მოაწოდა ინფორმაცია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის წინააღმდეგ წარმოებული სასამართლო დავის შესახებ. მის ფარგლებში, მოსარჩელები, ქალაქ რუსთავეში არსებული ქარხნებიდან მომდინარე ჰაერის დაბინძურების პრევენციისთვის ქმედითი ზომების გაუტარებლობის გამო, ზიანის ანაზღაურებას ითხოვენ.

გამომდინარე იქიდან, რომ წინამდებარე სარჩელთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილება პრეცედენტული მნიშვნელობისაა ქვეყანაში ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში ცხოვრების უფლების რეალიზებისთვის სათანადო სტანდარტის დადგენის კუთხით, საქართველოს სახალხო დამცველმა მიიღო გადაწყვეტილება, განსახილველ საქმეში სასამართლოს მეგობრის (Amicus Curiae) მოსაზრება წარადგინოს.

სასამართლოს მეგობრის ფუნქციის შესრულება სახალხო დამცველს საშუალებას აძლევს, სასამართლოს მიაწოდოს ადამიანის უფლებებთან უშუალოდ დაკავშირებული ფაქტობრივი და ნორმატიული სახის ინფორმაცია, რაც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ბერკეტი ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შესაძლო დარღვევის ფაქტების გამოვლენისა და დარღვეული უფლებების აღდგენის ხელშეწყობის პროცესში. წინამდებარე სასამართლოს მეგობრის მოსაზრების მიზანს წარმოადგენს ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში ცხოვრების და კერძოდ, სუფთა ჰაერზე უფლების მარეგულირებელი სამართლებრივი ჩარჩოს, ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების კუთხით არსებული ვითარების და ჯანმრთელობაზე მისი ზემოქმედების შედეგების, ასევე უფლების სრულფასოვანი რეალიზებისთვის პრეცედენტული სამართლით დადგენილი სტანდარტების ანალიზის გზით, გამოკვეთოს ის ძირითადი ასპექტები, რაც სასამართლოს განსახილველი საკითხის სათანადოდ შეფასებაში დაეხმარება.

1. ფაქტობრივი გარემოებები:

2022 წლის 31 იანვარს,

² საქართველოს სახალხო დამცველის 2017 წლის საპარლამენტო ანგარიში, გვ. 207-209; საქართველოს სახალხო დამცველის 2018 წლის საპარლამენტო ანგარიში, გვ. 170-172; საქართველოს სახალხო დამცველის 2019 წლის საპარლამენტო ანგარიში, გვ. 256-259; საქართველოს სახალხო დამცველის 2020 წლის საპარლამენტო ანგარიში, გვ. 262-265; საქართველოს სახალხო დამცველის 2021 წლის საპარლამენტო ანგარიში, გვ. 205-207. საქართველოს სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიშები ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3XLe1Bk> > [12.04.2022].

³ საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3L1uq9U> > [12.04.2022].

წარმომადგენელმა თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიას სარჩელით მიმართა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის წინააღმდეგ. სარჩელით მოთხოვნილია, მოპასუხეებს დაეკისროთ უმოქმედობით მიყენებული მორალური ზიანის ანაზღაურება.

მოსარჩელები მიუთითებენ, რომ რუსთავეში არსებული საწარმოებიდან მომდინარე თვალხილული ემისიების გამო, მათ ყოველდღიურად უწყვეტ დისკომფორტში ცხოვრება, ხშირად ერიდებიან ქალაქში გადაადგილებას და საცხოვრებელ სახლებში ფანჯრების გაღებას, რაც, მათივე განმარტებით, განიავების ნაცვლად, სივრცეს კიდევ უფრო აბინძურებს. ამავდროულად, მოსარჩელები აღწერენ მათ ჯანმრთელობაზე ჰაერის დაბინძურების ეფექტებს, როგორებიცაა: ჰაერის ჩასუნთქვის დროს გამოწვეული სპაზმი, ალერგიული რეაქციები, სუნთქვის გაძნელება, შფოთვა, მაღალი არტერიული წნევა, სისხლში ჟანგბადის ნაკლებობა, გულთან დაკავშირებული პრობლემები, ნერვული აშლილობა, რომელიც დაკავშირებულია ჰაერის დაბინძურებასთან; თავის ტკივილი, ყელის წვა, ალერგიული რინიტი, მოდუნება, ცხვირ-ხახის სიმშრალე, ცხვირისა და ყელის ტკივილი. აგრეთვე ხაზგასმულია, რომ ჰაერის დაბინძურება ხელისშემშლელი ფაქტორია ოჯახის დაგეგმვაშიც, რამდენადაც ის ნეგატიურად ზემოქმედებს ბავშვებზე და ორსულებზე. ამ მიზეზით, მოსარჩელები დამატებით ხაზს უსვამენ, რომ თავს იკავებენ ბავშვების სუფთა ჰაერზე გაშვებისა და მათთვის სპორტული აქტივობით დაკავების შესაძლებლობის მინიჭებისგან. გარდა ამისა, განმარტავენ, რომ ჰაერის ხარისხის გამო, თავადაც ერიდებიან საჯარო სივრცეში ვარჯიშს ან სპორტით დაკავებას. საუბარია აგრეთვე ახალი კორონავირუსით გამოწვეული ინფექციის მიმდინარეობის ჰაერის დაბინძურებიდან გამომდინარე გართულების რისკებზეც.

მოსარჩელები აღნიშნავენ, რომ ჰაერის ცუდი ხარისხი საზიანოა მათი მენტალური ჯანმრთელობისთვისაც. წარმოდგენილი სარჩელის თანახმად, ფსიქიატრის მიერ გაცემული ცნობების საფუძველზე, იკვეთება დაბინძურების ზემოქმედებით გამოწვეული სხვადასხვა სახის პრობლემა, კერძოდ: ემოციური დამაბულობა, სტრესი, შფოთვა, გუნება-განწყობის მცირე დაქვეითება, დარდი საკუთარი და ოჯახის წევრების ამჟამინდელ და სამომავლო ჯანმრთელობაზე; ჰაერის დაბინძურების ხარისხის მუდმივი მონიტორინგისა და ხშირად დაფიქსირებული ნეგატიური მაჩვენებლებით გამოწვეული განსაკუთრებული დისტრესი; ცალკეულ შემთხვევაში, მოსარჩელებზე ეკოლოგიური მდგომარეობის გავლენით, აღინიშნა ყურადღების კონცენტრაციის დაქვეითება და მსუბუქი დეპრესიული ეპიზოდი; ასევე, ცალკეულ შემთხვევაში, ძილისა და ადაპტაციის დარღვევები.

2. სამართლებრივი დასაბუთება

2.1. სამართლებრივი ჩარჩო

ადამიანის ძირითადი უფლება - ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში - რეგლამენტირებულია საქართველოს კონსტიტუციით.⁴ მსგავსი ეკოლოგიური უფლების კონსტიტუციურ-სამართლებრივ სივრცეში მოქცევა განპირობებულია გარემო პირობების მზარდი დეგრადაციით და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გარემოს დაცვის სფეროში სახელმწიფოს ანგარიშვალდებულებისთვის, გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, საზოგადოებრივი მონაწილეობისა და სხვა გარემოსდაცვითი მექანიზმების გამართული, ეფექტიანი მუშაობისა და კოორდინაციისთვის.⁵ ამასთან, ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში ცხოვრების უფლების დადგენით, საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს კონსტიტუციურ ღირებულებათა წესრიგში მდგარი ეკოლოგიური განვითარების განსაკუთრებულ მნიშვნელობას.⁶ აქვე, აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კონსტიტუცია არა მხოლოდ უზრუნველყოფს გარემოსთვის ზიანის მიყენების თავიდან არიდებას რეალურ დროში, არამედ ითვალისწინებს მომავალი თაობების ინტერესების დაცვის საჭიროებას⁷ და ადგენს, რომ ბუნებათსარგებლობა უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ისე, რომ ეკონომიკური ინტერესების შესაბამისად, ქვეყნის განვითარების პარალელურად დაბალანსდეს ეკოლოგიური ინტერესები, რათა შენარჩუნდეს ადამიანის ჯანმრთელობისთვის უსაფრთხო გარემო,⁸ რაც თავისთავად თითოეული ადამიანის სიცოცხლის უფლებასაც უკავშირდება.

აღნიშნულის გათვალისწინებით, ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში ცხოვრების უფლება სახელმწიფოს აკისრებს ორი ტიპის ვალდებულებას: 1. აქტიური ქმედებების ფარგლებში, ეკონომიკური, ინფრასტრუქტურული და სხვა სახის პროექტებისა თუ სხვა ღონისძიებების განხორციელებისას, გაითვალისწინოს და მაქსიმალურად შეამციროს გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედება (ნეგატიური ვალდებულება); და 2. დაიცვას გარემო კერძო პირების და ზიანებისგან (პოზიტიური ვალდებულება).⁹

ჯანსაღ გარემოში ცხოვრების უფლება მრავალი კომპონენტისგან შედგება, თუმცა წინამდებარე დოკუმენტში განხილულია მხოლოდ უფლება სუფთა ჰაერზე. მითითებული უფლების დაცვის მიზნით, ქვეყანაში მოქმედებს ორი ძირითადი სამართლებრივი დოკუმენტი - საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“ და საქართველოს კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“, ასევე მათგან მომდინარე ნორმატიული აქტები.

„გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი უფრო ზოგადი შინაარსისაა და არეგულირებს როგორც ატმოსფერული ჰაერის, ისე წყლის, მიწის, წიადისა და ბიომრავალფეროვნების დაცვის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისა და აღწარმოების, ნარჩენების რეგულირების, ქიმიური უსაფრთხოების, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სფეროებთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხს. მათ შორის, ხსენებული დოკუმენტი გაწერს გარემოს დაცვის უმნიშვნელოვანეს ძირითად პრინციპებს, რომლებიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო ორგანოების, ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ საქმიანობის დაგეგმვისა და განხორციელების დროს იმგვარი ზომების მიღებას, რომლებიც

⁴ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 29, ნაწილი 1.

⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 10 აპრილის №2/1/524 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი გაჩეჩილაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, პარ.2

⁶ იქვე.

⁷ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 29, ნაწილი 2.

⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 10 აპრილის №2/1/524 გადაწყვეტილება, II, პარ.3.

⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 10 აპრილის №2/1/524 გადაწყვეტილება, II, პარ.6.

ემსახურება გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე მავნე ზემოქმედების რისკების, ბიომრავალფეროვნების შეუქცევადი დეგრადაციის მაქსიმალურად თავიდან აცილებას, გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვას შეუქცევადი რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ცვლილებებისგან და სხვ.¹⁰

უშუალოდ ატმოსფერული ჰაერის დაცვა მავნე ანთროპოგენური ზემოქმედებისგან „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის რეგულირების სფეროს განეკუთვნება. ასეთი ზემოქმედება განმარტებულია, როგორც ატმოსფერულ ჰაერზე ადამიანის საქმიანობით გამოწვეული ნებისმიერი ზემოქმედება, რომელიც ახდენს ან რომელმაც შეიძლება მოახდინოს უარყოფითი გავლენა ადამიანის ჯანმრთელობასა და ბუნებრივ გარემოზე.¹¹ მისი ერთ-ერთი სახეა ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურება.¹²

აღნიშნულის გათვალისწინებით, „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი განსაზღვრავს ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურებისგან დაცვის სისტემას და მის ქვეშ მოიაზრებს სახელმწიფოს ვალდებულებას, უზრუნველყოს ადმინისტრაციული, სამეურნეო, ტექნოლოგიური, პოლიტიკურ-სამართლებრივი და საზოგადოებრივი ღონისძიებების განხორციელება ატმოსფერული ჰაერის ადამიანის ჯანმრთელობისა და ბუნებრივი გარემოსათვის უსაფრთხო მდგომარეობის მისაღწევად, შესანარჩუნებლად და გასაუმჯობესებლად.¹³ შედეგად, კანონი ქმნის ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა კონცენტრაციის ზღვრულად დასაშვები ნორმების დადგენის, ატმოსფერული ჰაერის მონიტორინგის ორგანიზების და ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურების რეგულირების სამართლებრივ საფუძველს.¹⁴

ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურების რეგულირება მოიცავს დაბინძურების სახეებისა და დაბინძურების წყაროების კლასიფიცირებასა და აღრიცხვას, დაბინძურების სტაციონალური წყაროებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების შეზღუდვას და სხვა მოთხოვნებს, რომლებიც მიზნად ისახავს ატმოსფერული ჰაერის ადამიანის ჯანმრთელობისა და ბუნებრივი გარემოსთვის უსაფრთხო მდგომარეობის მიღწევას, შენარჩუნებას და გაუმჯობესებას.¹⁵ ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყარო არის კაპიტალურად, უძრავად დამონტაჟებული დანადგარი ან შენობა-ნაგებობა, რომელიც აღჭურვილია სპეციალური გასაფრქვევი მოწყობილობით ან რომელსაც, ტექნოლოგიური პროცესის თავისებურებებიდან გამომდინარე, არ გააჩნია სპეციალური გასაფრქვევი მოწყობილობა.¹⁶ შესაბამისად, ასეთი წყაროები, ძირითადად, დაკავშირებულია მრეწველობისა და ენერგეტიკის სექტორებთან. მათგან მომდინარე ემისიების შეზღუდვის წესი დადგენილია „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის IX თავით, ხოლო

¹⁰ „გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 5.

¹¹ „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 11, ნაწილი 1.

¹² „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“, საქართველოს კანონი, მუხლი 11, ნაწილი 2, „ა“ ქვეპუნქტი.

¹³ „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 16, ნაწილი 1.

¹⁴ „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 16, ნაწილი 2.

¹⁵ „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 22.

¹⁶ „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 24, ნაწილი 2.

შესაბამის სამართალდარღვევებსა და პასუხისმგებლობის საპასუხო ზომებს გაწერს საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი.¹⁷

საგულისხმოა, რომ სამრეწველო სექტორი საქართველოში ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების ერთ-ერთი უმთავრესი წყაროა.¹⁸ შესაბამისად, წინადადებულ ნაბიჯად უნდა შეფასდეს სამრეწველო ობიექტების მიერ ატმოსფერული ჰაერის დაცვის სფეროში მოქმედი ცალკეული სამართალდარღვევის ჩადენისთვის ჯარიმების ზრდა¹⁹ და მსხვილი საწარმოებისთვის გაფრქვევის უწყვეტი ავტომატური თვითმონიტორინგის სისტემის დანერგვის ვალდებულების დაწესება გასულ წელს.²⁰ გარდა ამისა, მნიშვნელოვანი სიახლეა, რომ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს, კრიტიკულ შემთხვევებში, ობიექტების საქმიანობის მთლიანად ან ნაწილობრივ შეზღუდვის შესაძლებლობა მიენიჭა.²¹ ცვლილებებამდე, დეპარტამენტს რეგულირების ობიექტის საქმიანობის დროებით შეჩერების შესაძლებლობა ჰქონდა, რა შემთხვევაშიც, სასამართლოსთვის მიმართვა და მის წინაშე მიღებული გადაწყვეტილების აუცილებლობის დასაბუთება ევალებოდა.

ატმოსფერული ჰაერის დაცვის კუთხით ქვეყნის სტრატეგიას ადგენს აგრეთვე ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, საქართველოსა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მის წევრ სახელმწიფოებს შორის. თანამშრომლობის ერთ-ერთი ამოცანაა გარემოს ხარისხის შენარჩუნება, დაცვა, გაუმჯობესება და რეაბილიტაცია, ადამიანის ჯანმრთელობის დაცვა, ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება და საერთაშორისო დონეზე ძალისხმევის ხელშეწყობა, გარემოს დაცვის რეგიონულ ან გლობალურ პრობლემებთან გასამკლავებლად ჰაერის ხარისხისა და სხვა სფეროებში.²² დასახელებული მიზნის მისაღწევად, დოკუმენტი გაწერს ევროკავშირის რელევანტური დირექტივებიდან მომდინარე ვალდებულებებს და განსაზღვრავს კონკრეტულ ვადებს მათ შესასრულებლად.

ერთ-ერთ მსგავს დირექტივას წარმოადგენს 2010 წლის 24 ნოემბრის ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2010/75/EU დირექტივა სამრეწველო ემისიების შესახებ.²³ დირექტივა, მათ შორის, განსაზღვრავს ისეთ უმნიშვნელოვანეს საკითხებს, როგორებიცაა საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნიკის დასკვნების გამოყენების ვალდებულება სანებართვო პირობების განსაზღვრისას, ასევე ინტეგრირებული სანებართვო სისტემისა და სანებართვო პირობებთან შესაბამისობის მონიტორინგის ეფექტიანი მექანიზმის შექმნა.²⁴ აღნიშნულ

¹⁷ მაგ. იხ. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 76¹-ე და 77-ე მუხლები.

¹⁸ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2022 წლის 23 თებერვლის №1748/01 წერილი; მთლიან დაბინძურებაში მრეწველობის წილის შესახებ (ცალკეული დამაბინძურებლების მიხედვით) ინფორმაციის მისაღებად, იხ. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ. 25-26.

¹⁹ საქართველოს 2021 წლის 2 მარტის №249-IVმს-XXIII კანონი საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ.

²⁰ საქართველოს 2021 წლის 2 მარტის №246-IVმს-XXIII კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე.

²¹ საქართველოს 2021 წლის 2 მარტის №245-IVმს-XXIII კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე.

²² ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, საქართველოს და მეორე მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, მუხლი 302, ნაწილი 1.

²³ დირექტივა ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly:3KkqDu> > [12.04.2022].

²⁴ დამატებითი ინფორმაციისთვის, იხ. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ.9-10.

დირექტივაზე დაყრდნობით, საქართველოს სახალხო დამცველი, წლებია, მიუთითებს, რომ სამრეწველო სექტორიდან მომდინარე დაბინძურების შესამცირებლად და მათი კონტროლის ეფროპულ სტანდარტებზე გადასასვლელად, აუცილებელია „სამრეწველო ემისიების შესახებ“ კანონის პროექტის ინიცირება საქართველოს პარლამენტში, რაც თავდაპირველად 2019 წელს იყო დაგეგმილი, თუმცა დღემდე არ განხორციელებულა.²⁵ შესაბამისად, მიუხედავად 2021 წელს განხორციელებული ზემოხსენებული საკანონმდებლო ცვლილებებისა, ქვეყანაში არსებული სამართლებრივი ჩარჩო ატმოსფერული ჰაერის დაცვის სფეროში, კვლავ არ არის სრულად მისადაგებული საქართველოს მიერ ასოცირების შეთანხმებით ნაკისრ ვალდებულებებთან.²⁶ თავის მხრივ, დასახელებული კანონპროექტის მიღება და მისი დებულებების დროული შესრულება უმთავრესი ბერკეტია სამრეწველო ობიექტებიდან მომდინარე ემისიების შესამცირებლად, რაც არაერთი მუნიციპალიტეტის წინაშე წლების განმავლობაში მდგარ გადაუჭრელ პრობლემად რჩება. ამ საკანონმდებლო ხარვეზზე ყურადღება გაამახვილა აგრეთვე საქართველოს პარლამენტის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტმა ისტორიაში პირველი თემატური მოკვლევის ფარგლებში, რომელიც თბილისში ჰაერის მდგომარეობას შეეხებოდა.²⁷

ბიზნესის მხრიდან ადამიანის უფლებების, მათ შორის, ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში ცხოვრების უფლების დარღვევების თავიდან აცილებისა და აღმოფხვრის პასუხისმგებლობას სახელმწიფოს აკისრებს აგრეთვე გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს მიერ 2011 წლის 16 ივნისს ერთხმად მხარდაჭერილი გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები ბიზნესისა და ადამიანის უფლებების შესახებ.²⁸ ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების პრობლემა ასახულია ასევე გაეროს წევრი ქვეყნების მიერ 2015 წლის 25 სექტემბერს შეთანხმებულ მდგრადი განვითარების დღის წესრიგში,²⁹ რომლით გათვალისწინებული მიზნების შესრულება, სხვა თემებთან ერთად, გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული თანამედროვე გამოწვევების დაძლევის ემსახურება.³⁰ კერძოდ, 2030 წლამდე ჰაერის დაბინძურებით გამოწვეული სიკვდილიანობის მაჩვენებლის შემცირება წარმოადგენს ინდიკატორს³¹ ყველა ადამიანის ჯანმრთელი ცხოვრებისა და

²⁵ საქართველოს სახალხო დამცველის 2021 წლის საპარლამენტო ანგარიში, გვ. 206-207.

²⁶ ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, საქართველოსა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატმოსფერული ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, თავი 3, მუხლი 302; დანართი XXVI, ჰაერის ხარისხი.

²⁷ საქართველოს პარლამენტის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტის თემატური მოკვლევის ანგარიში, თბილისში ჰაერის მდგომარეობის შესახებ, თემატური მოკვლევა #ECI-19/01, გვ. 27, პარ. 86, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3KjYr2Q> > [12.04.2022].

²⁸ გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს მიერ 2011 წლის 16 ივნისის №17/4 რეზოლუციით მხარდაჭერილი სახელმძღვანელო პრინციპები ბიზნესისა და ადამიანის უფლებების შესახებ ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <http://bit.ly/3LKEAX4> > [12.04.2022]; დამატებითი ინფორმაციისთვის იხ. საქართველოს 2017 წლის ეროვნული საბაზისო კვლევა ბიზნესის და ადამიანის უფლებების შესახებ, გვ. 3-5, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3ugQi1E> > [12.04.2022].

²⁹ გაეროს გენერალური ასამბლეის 2015 წლის 25 სექტემბრის A/RES/70/1 რეზოლუციით დამტკიცებული მდგრადი განვითარების დღის წესრიგის დოკუმენტი, სახელწოდებით, „ჩვენი სამყაროს გარდაქმნა: 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის“, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://undocs.org/A/RES/70/1> > [12.04.2022].

³⁰ დამატებითი ინფორმაციისთვის, იხ. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ. 11-12.

³¹ გაეროს გენერალური ასამბლეის 2017 წლის 6 ივლისის რეზოლუციით (A/RES/71/313) დამტკიცებული გლობალური ინდიკატორების ჩარჩო მდგრადი განვითარების 2030 წლის დღის წესრიგის მიზნებისა და

კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად (მიზანი 3);³² ხოლო ქალაქებისა და დასახლებების ინკლუზიური, უსაფრთხო და მდგრადი განვითარების (მიზანი 11) ინდიკატორად განსაზღვრულია ქალაქში უმცირესი მტვრის ნაწილაკების კონცენტრაციის შემცირება.³³

იმის გათვალისწინებით, რომ გარემოს დეგრადაცია ახლანდელი და მომავალი თაობების მხრიდან ადამიანის უფლებების, მათ შორის, სიცოცხლის უფლების რეალიზების შესაძლებლობისთვის ერთ-ერთ ყველაზე სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენს, გასულ წელს, გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭომ მიიღო რეზოლუცია,³⁴ რომლითაც პირველად აღიარა, რომ სუფთა, ჯანსაღ და მდგრად გარემოში ცხოვრება ადამიანის ფუნდამენტური უფლებაა.³⁵ რეზოლუციის მიზანია, უფრო მეტად კოორდინირებულად და ეფექტურად შეუწყოს ხელი გარემოს გაუმჯობესებისკენ მიმართული ამბიციური ქმედებების განხორციელებას.

2.2. არსებული მდგომარეობა

საქართველოში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების მიმართულებით ბოლო პერიოდში გატარებული და დაგეგმილი არაერთი მნიშვნელოვანი ღონისძიების მიუხედავად, ჰაერის დაბინძურება ჯერ კიდევ ერთ-ერთ სერიოზულ გამოწვევად რჩება.³⁶ თავის მხრივ, ეს უმძიმესად ზემოქმედებს ადამიანის ჯანმრთელობაზე და წარმოადგენს ინსულტის, გულ-სისხლძარღვთა, რესპირატორული და სხვა სახის დაავადებების გამომწვევ მიზეზს.³⁷

სსიპ ლ. საყვარელიძის სახელობის დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის ცნობით, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ საქართველოსთვის მოწოდებული გათვლების შესაბამისად, მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე შენობისშიდა და შენობისგარე ჰაერის დაბინძურებასთან ასოცირებულმა გაერთიანებულმა მავნე ზემოქმედებამ, 2016 წელს, განაპირობა 6845 სიკვდილის შემთხვევა.³⁸ აღსანიშნავია, რომ ჰაერის დაბინძურებასთან ასოცირებული გულ-სისხლძარღვთა, რესპირატორული დაავადებები და სიმსივნეები საქართველოში მზარდი ტენდენციით ხასიათდება, ხოლო არაგადამდები დაავადებები კვლავ რჩება სიკვდილიანობის უმთავრეს მიზეზად.³⁹ საყურადღებოა ისიც, რომ სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ანგარიშის თანახმად, იმ დაავადებათა მკურნალობაზე, რომელთაც იწვევს

ამოცანებისთვის, მიზანი 16, ამოცანა 16.10, ინდიკატორი 16.10.1 ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://undocs.org/A/RES/71/313> > [12.04.2022].

³² ინდიკატორი 3.9.1.

³³ ინდიკატორი 11.6.2.

³⁴ გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს 2021 წლის 8 ოქტომბრის 48/13 რეზოლუცია სუფთა, ჯანსაღ და მდგრად გარემოზე უფლების შესახებ ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3aa5sHH> > [12.04.2022].

³⁵ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://news.un.org/en/story/2021/04/1103082> > [12.04.2022].

³⁶ საქართველოს სახალხო დამცველის 2020 წლის საპარლამენტო ანგარიში, გვ. 262-265; საქართველოს სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში, გვ. 205-207.

³⁷ დეტალური ინფორმაციისთვის, იხ. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ. 14-15.

³⁸ სსიპ დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის 2018 წლის 9 ოქტომბრის №06/4216; ჩაშლილი მონაცემებისთვის, იხ. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ. 15.

³⁹ იქვე.

ცალკეული დამაბინძურებლები (NO₂, SO₂, CO, O₃ და PM), 2016 წელს, სახელწმიფოს ბიუჯეტიდან გაწეულია 120,050,566 ლარის ხარჯი.⁴⁰

საქართველოს თითქმის სრული მასშტაბით, პრობლემურ დამაბინძურებლებს წარმოადგენს მტვრის მცირე ზომის მყარი ნაწილაკები (PM) და აზოტის დიოქსიდი (NO₂),⁴¹ რომელთა გაფრქვევის წყაროც, მათ შორის, მრეწველობის სექტორია.⁴² ჰაერში აღნიშნული ნივთიერებების კონცენტრაცია მნიშვნელოვნად ზემოქმედებს სიკვდილიანობისა თუ ავადობის მაჩვენებელზე,⁴³ თუმცა მყარი ნაწილაკები, სხვა ძირითად დამაბინძურებლებთან შედარებით, განსაკუთრებით მავნებელია ადამიანის ჯანმრთელობისთვის. მტვრის მყარი ნაწილაკები შედგება ჰაერში მოხვედრილი ორგანული და არაორგანული ნივთიერებების მყარი და თხევადი ნაწილაკების რთული ნარევისგან, ხოლო მათი მთავარი კომპონენტებია სულფატები, ნიტრატები, ამიაკი, ნატრიუმის ქლორიდი, შავი ნახშირბადი, მინერალური მტვერი და წყალი.⁴⁴ მათი დიფერენციაცია ხდება ფრაქციებად, ზომის შესაბამისად - PM₁₀ (ნაწილაკები, რომელთა აეროდინამიკური დიამეტრი არის 10 მკმ ან ნაკლები) და PM_{2.5} (ნაწილაკები, რომელთა აეროდინამიკური დიამეტრი არის 2,5 მკმ ან ნაკლები). სწორედ ეს უკანასკნელი მიიჩნევიან ყველაზე საშიშად, რამდენადაც შესწევთ უნარი, შეაღწიონ ბრონქიოლების პერიფერიულ უბნებში და შეაფერხონ ჰაერცვლა.⁴⁵

როგორც ზემოთ აღინიშნა, საქართველოში დღემდე სათანადოდ არ რეგულირდება დაბინძურება სამრეწველო სექტორიდან, რაც არაერთი მუნიციპალიტეტის წინაშე წლების განმავლობაში მდგარ გადაუჭრელ პრობლემად რჩება. მათ შორის, მრეწველობის სექტორიდან ატმოსფერული ჰაერის მყარი ნაწილაკებით (PM) დაბინძურება ერთ-ერთი უმთავრესი გამოწვევაა ქალაქ რუსთავში.⁴⁶

კერძოდ, რუსთავში დაფიქსირებულია მყარი ნივთიერებების გაფრქვევის 50 წყარო (აქედან 47 ძველ, ხოლო 3 ახალ რუსთავში), რომელთა აბსოლუტური უმრავლესობა წარმოადგენს მეტალურგიულ, ქიმიურ, მინერალურ და სხვა სახის სამრეწველო ობიექტს; აღნიშნულ ობიექტთა მიერ გაფრქვეულმა მყარმა ნივთიერებებმა (დიდწილად მტვრის ნაწილაკებმა), 2019 წელს, 14 ათას ტონაზე მეტი შეადგინა.⁴⁷ გარემოს ეროვნული სააგენტოს მიერ 2020 წელს გამოქვეყნებული მონაცემების შესაბამისად, 2019 წელს, რუსთავში, PM₁₀-ის საშუალო

⁴⁰ სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის 2018 წლის 31 იანვრის თბილისის მასშტაბით ავტორანსპორტის გამონაბოლქვით გამოწვეული ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების შემცირების ღონისძიებების ეფექტიანობის აუდიტის ანგარიში, გვ. 24, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3xiQdnY> > [12.04.2022].

⁴¹ ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმა 2020-2022, გვ. 3. ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://mepa.gov.ge/Gie/PublicInformation/27987> > [12.04.2022].

⁴² ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://air.gov.ge/pages/13/13> > [12.04.2022]; იხ. აგრეთვე საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ. 13.

⁴³ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://air.gov.ge/pages/13/13> > [12.04.2022]; იხ. აგრეთვე საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ. 14-15.

⁴⁴ ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO), ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება: დაავადებათა ტვირთისა და ექსპოზიციის გლობალური შეფასება, 2016, გვ. 19, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3Q25q1t> > [12.04.2022].

⁴⁵ სსიპ დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის 2018 წლის 9 ოქტომბრის №06/4216.

⁴⁶ ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმა 2020-2022, გვ. 9.

⁴⁷ ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმა 2020-2022, გვ. 9.

წლიური კონცენტრაცია ზღვრულად დასაშვებ ნორმას 1.6-ჯერ აღემატებოდა, ხოლო PM_{2.5}-ის - 1.3-ჯერ.⁴⁸ საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა საერთო მტვრის მნიშვნელოვანი გადაჭარბების შემთხვევები რუსთავში აღრიცხა აგრეთვე 2017-2018 წლებში.⁴⁹

არსებული მძიმე ვითარება კარგად არის ილუსტრირებული 2020-2022 წლების რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმაში, რომელიც საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 22 ოქტომბრის №2059 განკარგულებით დამტკიცდა. გეგმამ ძირითად გამოწვევებად დაასახელა: სამრეწველო ობიექტების მიერ ჰაერდაცვითი მოთხოვნების შეუსრულებლობა, არასრულყოფილი ჰაერდაცვითი კანონმდებლობა, დაბინძურების სტაციონარული წყაროებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევის თვითმონიტორინგის მოძველებული სისტემა, სახელმწიფო ზედამხედველობისა და კონტროლის სისტემის გაუმჯობესების აუცილებლობა და სხვ.⁵⁰ ამავე დოკუმენტმა არაერთი ქმედითი ღონისძიების გატარება გაითვალისწინა სტაციონარული წყაროებიდან მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევის საპასუხოდ როგორც ადგილობრივ დონეზე, ისე ქვეყნის მასშტაბით.

ზემოხსენებული სამოქმედო გეგმის 2021 წლის მონიტორინგის ანგარიშის მიხედვით, „ქ. რუსთავში, საბაზისო დონესთან შედარებით, 2021 წელს, ატმოსფერული ჰაერის ხარისხობრივი მდგომარეობა უცვლელია. უმცირესი მყარი ნაწილაკები (PM₁₀, PM_{2.5}) წლიურ ზღვრულად დასაშვებ ნორმას კვლავაც დაახლოებით 60%-ით აღემატება, რაც დიდწილად გამოწვეულია დაწესებული საკანონმდებლო რეგულაციების არასათანადოდ შესრულებით“.⁵¹ იმ ამოცანებთან დაკავშირებით, რომლებიც სამოქმედო გეგმაში უშუალოდ მიმართულია ქალაქში ჰაერის დაბინძურების შემცირებაზე, ანგარიშში აღინიშნა, რომ მდგომარეობა მცირედით გაუმჯობესდა. კერძოდ, სტაციონარული წყაროებიდან ატმოსფერულ ჰაერში გაფრქვეული მყარი ნივთიერებების მასა დაახლოებით 9%-ით შემცირდა (სამოქმედო გეგმის ამოცანის მისაღწევად, საჭიროა 2020 წლისთვის ჰაერში გაფრქვეული ნივთიერებების მასა კიდევ შემცირდეს დაახლოებით 10 900 ტონით), რაც ცალკეული სამრეწველო ობიექტების მიერ ჰაერდაცვითი მოთხოვნების უკეთ აღსრულებითა და აირმტვერდამჭერი სისტემების გამართვით აიხსნა.⁵² ამასთან, ანგარიშში, ქ. რუსთავში ჰაერის დაბინძურების პრობლემების მოგვარებისთვის, მთავარ გამოწვევად კვლავ მიეთითა მსხვილი საწარმოო ობიექტების მიერ ჰაერდაცვითი კანონმდებლობისა და გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის/გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების პირობების არასათანადოდ შესრულება და უწყვეტი ინსტრუმენტული თვითმონიტორინგის ვალდებულების შეუსრულებლობა.⁵³

⁴⁸ საქართველოს ტერიტორიაზე ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების წელიწდეული, გარემოს ეროვნული სააგენტოს გარემოს დაბინძურების მონიტორინგის დეპარტამენტის 2019 წლის მონაცემები, თბილისი 2020 წელი, გვ. 26, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3xj03y9> > [12.04.2022].

⁴⁹ საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, გვ. 24.

⁵⁰ ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმა 2020-2022, გვ. 11.

⁵¹ ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმის (2020-2022) 2021 წლის მონიტორინგის ანგარიში, გვ. 2, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://mepa.gov.ge/GezReports> > [12.04.2022].

⁵² იქვე.

⁵³ იქვე, გვ. 3.

საგულისხმოა, რომ მონიტორინგის ანგარიშის თანახმად, 2021 წელს, ქ. რუსთავში განხორციელდა 44 რეგულირების ობიექტის 76 ინსპექტირება, რომლის შედეგად გამოვლენილი დარღვევების აღმოფხვრისთვის 9 ობიექტს წარედგინა ადმინისტრაციული მიწერილობა და განესაზღვრა კონკრეტული გამოსასწორებელი ღონისძიებები შესაბამისი ვადებით.⁵⁴ ამასთან, 2020-2022 წლების რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმის შესაბამისად, 2019 წელს, გარემოსდაცვითი ვალდებულებების შესრულების მიზნით, ჩატარდა ქ. რუსთავში არსებული 8 მსხვილი სამრეწველო ობიექტის ინსპექტირება, რის შედეგადაც გამოვლენილ იქნა არაერთი კრიტიკული დარღვევა.⁵⁵

2.3. პრევენციული სამართალი

რეგიონულ და ეროვნულ სასამართლოებს განსაკუთრებული როლი აქვთ გარემოსდაცვითი სამართლებრივი ჩარჩოს თუ პოლიტიკის განვითარების მიმართულებით. ისინი ქმნიან შესაბამისი სამართალწარმოების ერთგვარ ფორუმს, რომლის ფარგლებშიც, განიხილება როგორც არსებული ნორმატიული აქტების ხარისხი, აგრეთვე უფლების დაცვის უკეთესი გარანტიების დანერგვის საჭიროება. რამდენადაც ამგვარი პრაქტიკა მსოფლიოს მასშტაბით უკვე კარგად ადაპტირებულ მიდგომად იქცა, წინამდებარე დოკუმენტში წარმოგიდგენთ ჯანსაღ გარემოში ცხოვრების უფლების სრულფასოვანი რეალიზებისთვის პრევენციული სამართალით დადგენილ სტანდარტებს.

2.3.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია არ შეიცავს პირდაპირ ჩანაწერს ჯანსაღ გარემოზე უფლებასთან დაკავშირებით, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ამ უფლებას კონვენციის სხვადასხვა მუხლის მოქმედების სფეროში აქცევს. აღნიშნულს განაპირობებს ის გარემოება, რომ გარემოს დაბინძურება და მასთან ასოცირებული რისკები ადამიანის უფლებების რეალიზებას სერიოზულ საფრთხეს უქმნის. შესაბამისად, სასამართლო მსგავს საქმეებს, მათ შორის, კონვენციის მე-2 (სიცოცხლის უფლება) და მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება) მუხლების ფარგლებში განიხილავს.

მე-2 და მე-8 მუხლების გამოყენება

სიცოცხლის უფლების დაცვისგან მომდინარე პოზიტიური ვალდებულება, სახელმწიფომ შეიმუშავოს ამ უფლების დარღვევის საფრთხეების თავიდან აცილებისთვის საჭირო ეფექტიანი საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული ჩარჩო *a fortiori* ისეთ ინდუსტრიულ საქმიანობაზე ვრცელდება, რომელიც თავისი ბუნებით საფრთხის შემცველია.⁵⁶ საწარმოდან მომდინარე ტოქსიკურ ემისიებს სასამართლო სწორედ მსგავს საქმიანობებს

⁵⁴ იქვე, გვ. 13.

⁵⁵ ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმა 2020-2022, გვ. 10.

⁵⁶ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Öneriyildiz v. Turkey*, პარ. 89; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Brincat and Others v. Malta*, პარ. 101.

შორის მოიაზრებს.⁵⁷ საგულისხმოა, რომ კონვენციის მე-2 (სიცოცხლის უფლება) და მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება) მუხლებიდან მომდინარე ვალდებულებები ურთიერთმფარავია და შესაბამისად, სასამართლოს მიერ განვითარებული პრინციპები ისეთ გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც პირად და ოჯახურ ცხოვრებაზე ზემოქმედებენ, შესაძლოა, სიცოცხლის დაცვის უფლებას დაეფუძნოს.⁵⁸

ხსენებული მუხლების საფუძველზე, საშიშ საქმიანობასთან დაკავშირებით, სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება, მიიღოს შესაბამისი რეგულაციები საქმიანობების სპეციფიკური მახასიათებლებისა და, განსაკუთრებით, შესაძლო რისკების დონის გათვალისწინებით. მათი საშუალებით უნდა იმართებოდეს ლიცენზიების გაცემა, მოწყობა, ფუნქციონირება, უსაფრთხოება და საქმიანობის ზედამხედველობა და სავალდებულო უნდა იყოს ყველა შესაბამისი სუბიექტისთვის, რათა პრაქტიკული ზომები იქნეს მიღებული იმ პირთა ეფექტიანი დაცვისთვის, რომლებიც, შესაძლოა, რისკების გამო, საფრთხის ქვეშ იყვნენ.⁵⁹

სასამართლო არ განსაზღვრავს, კონკრეტულად რა ზომები უნდა გატარდეს კონვენციით გარანტირებული უფლებების უზრუნველსაყოფად და აღნიშნულს სახელმწიფოს მიხედულების ფარგლებში აქცევს. თუმცა, სასამართლო აფასებს, მოეკიდა თუ არა ხელისუფლება პრობლემას სათანადო გულისხმიერებით და გაითვალისწინა თუ არა ყველა მხარის ინტერესი.⁶⁰ სასამართლოს პრაქტიკით, მსგავსი ვალდებულების შესრულების დადასტურება თავად სახელმწიფოს ეკისრება რელევანტური მტკიცებულებების, დეტალური კვლევების ან სხვა სათანადო დოკუმენტებისა თუ მონაცემების წარმოდგენის გზით.⁶¹ საყურადღებოა ისიც, რომ სახელმწიფოს მხრიდან დაკისრებული ვალდებულებების შესასრულებლად არ კმარა მხოლოდ სათანადო რეგულაციების არსებობა, არამედ აუცილებელია, ხდებოდეს მათი აღსრულება.⁶²

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, მე-2 მუხლის გამოყენება ხდება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც სახეზეა ფატალური შედეგი და მაშინაც, როდესაც მსგავსი შედეგის დადგომის „სერიოზული“ ან „რეალური და მყისიერი“ საფრთხე ან პირთა ფიზიკური ხელშეუხებლობის ხელყოფის მომეტებული რისკი არსებობს.⁶³

⁵⁷ ევროპის საბჭო/ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გზამკვლევი, გარემო, 31 აგვისტო 2021, გვ. 7, პარ. 2, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3DR6FoA> > [12.04.2022].

⁵⁸ იქვე, გვ. 10, პარ. 16.

⁵⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე „*ჯუდელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*“, პარ. 75; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Brincat and Others v. Malta*, პარ. 101; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 28 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე *Kolyadenko and Others v. Russia*, პარ. 158; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 10 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Di Sarno and Others v. Italy*, პარ. 106.

⁶⁰ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე „*ჯუდელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*“, პარ. 76.

⁶¹ იქვე.

⁶² ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Önerildiz v. Turkey*, პარ. 97.

⁶³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Brincat and Others v. Malta*, პარ. 82; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 20 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე *Budayeva and Others v. Russia*, პარ. 146-160; ევროპის საბჭო/ადამიანის უფლებათა ევროპული

როდესაც ზემოხსენებული საფრთხის არსებობა არ დასტურდება, საქმე შეიძლება განხილულ იქნეს მე-8 მუხლის ფარგლებში.⁶⁴ თავის მხრივ, იმისთვის, რომ საკითხი მოექცეს აღნიშნული მუხლის ქვეშ, გარემოს დაბინძურების უარყოფითმა ზემოქმედებამ უნდა მიაღწიოს გარკვეულ მინიმალურ ზღვარს.⁶⁵ ამ მინიმალური ზღვრის შეფასება შედარებითაა და დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორცაა უსიამოვნო ფაქტორების ინტენსივობა და ხანგრძლივობა და მისი ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური ეფექტი; მხედველობაში მიიღება აგრეთვე გარემოს ზოგადი მდგომარეობა.⁶⁶ სასამართლოს შეფასებით, მე-8 მუხლის ფარგლებში საჩივარი არ განიხილება, თუ სადავო ზიანი თანამედროვე ქალაქებში ცხოვრებასთან დაკავშირებულ გარემოსდაცვით საფრთხეებთან შედარებით უმნიშვნელოა.⁶⁷ ამის საწინააღმდეგოდ, გარემოს სერიოზულმა დაბინძურებამ შესაძლოა ავნოს ადამიანების კეთილდღეობას და არ მისცეს მათ საშუალება, ისარგებლონ საკუთარი საცხოვრებელი იმდენად, რომ უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინოს მათ პირად და ოჯახურ ცხოვრებაზე - მათი ჯანმრთელობისთვის სერიოზული ზიანის მიყენების გარეშე.⁶⁸

სწორედ ზემოხსენებული პრინციპების გათვალისწინებით მიიღო გადაწყვეტილება ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეზე *ჯულელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*, რომელშიც სადავო საკითხს წარმოადგენდა, თუ რამდენად უზრუნველყო სახელმწიფომ მომჩივანთა დაცვა მათი საცხოვრებელი კორპუსის მახლობლად მდებარე თბოელექტროსადგურიდან გამოწვეული ჰაერის დაბინძურებისგან.

აღნიშნული საქმეში სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ გარემოებაზე, რომ ელექტროსადგურს და კორპუსს შორის დამცავი ზონის, აგრეთვე ელექტროსადგურის საკვამურში ფილტრების ან სხვა გამწმენდი მოწყობილობის არარსებობა, რომელიც განკუთვნილია ჰაერში გამოყოფილი საშიში ნივთიერებების შესაძლო უარყოფითი ზემოქმედების შესამცირებლად, რეალურ საფრთხეს უქმნიდა მეზობელ ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოსახლეობას. გარდა ამისა, ხაზი გაესვა, რომ ელექტროსადგურის მიერ გამოყოფილი სხვადასხვა ნივთიერების კონცენტრირებული ტოქსიკურობა ორჯერ აღემატებოდა ნორმას. სასამართლომ ასევე მიუთითა რამდენიმე მოსარჩელის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით გაკეთებულ ექსპერტიზის დასკვნაზე, რომლის თანახმად, მათ აღენიშნებოდათ დიდწილად მსგავსი ჯანმრთელობის მდგომარეობა, როგორცაა ნევრასთენია და ასთენიური სინდრომი, რაც, შესაძლოა, გამოწვეული ყოფილიყო მავნე ფაქტორების ხანგრძლივი და კომბინირებული ზემოქმედებით.

სასამართლო, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გზამკვლევი, გარემო, 31 აგვისტო 2021, გვ. 8, პარ. 4.

⁶⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Brincat and Others v. Malta*, პარ. 85.

⁶⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1994 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *López Ostra v. Spain*, პარ. 51; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 4 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Dzemyuk v. Ukraine*, პარ. 77; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე „*ჯულელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*“, პარ. 62.

⁶⁶ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 4 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Dzemyuk v. Ukraine*, პარ. 78.

⁶⁷ *იქვე* იხ. აგრეთვე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 14 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე *Hardy and Maite v. the United Kingdom*, პარ. 188.

⁶⁸ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე „*ჯულელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*“, პარ. 62.

დამატებით, გადაწყვეტილებაში ხაზი გაესვა, რომ იმის დაშვების შემთხვევაშიც კი, რომ ჰაერის დაბინძურებას მომჩივნების ჯანმრთელობისთვის მნიშვნელოვანი ზიანი არ მიუყენებია, დაბინძურებამ ისინი უფრო მგრძობიარე გახადა სხვადასხვა დაავადების მიმართ და უარყოფითი ზემოქმედება იქონია მათი ცხოვრების ხარისხზე. ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით, დადგინდა, რომ მოცემულ შემთხვევაში, ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-8 მუხლით დაცულ უფლებაში ჩარევას.⁶⁹

სასამართლომ ზემოხსენებულ საქმეში უფლებადარღვევა დაადგინა ორი მთავარი ფაქტორის გამო. პირველ რიგში, აღინიშნა ელექტროსადგურის საშიშ საქმიანობასთან მიმართებით მარეგულირებელი ჩარჩოს ფაქტობრივი არარსებობა და შედეგად მიღებული ჰაერის დაბინძურების საკითხის მოუგვარებლობა. ამ თვალსაზრისით, ყურადღება გამახვილდა იმ გარემოებაზე, რომ მთავრობას სასამართლოსთვის არ წარუდგენია გარემოზე ზემოქმედების რაიმე რელევანტური კვლევა ან ინფორმაციული დოკუმენტი ელექტროსადგურისა და მისგან გამომდინარე ჰაერის დაბინძურებასთან დაკავშირებული პოლიტიკის შესახებ, რომელიც, მოცემულ პერიოდში, გავლენას ახდენდა მომჩივნებზე. მეორე არგუმენტს წარმოადგენდა ხელისუფლების მხრიდან ეფექტური ზომების გაუტარებლობა იმის ფონზე, რომ მათთვის უდავოდ ცნობილი იყო არსებული პრობლემის შესახებ. ამ კუთხით, არასაკმარისად იქნა მიჩნეული ელექტროსადგურისთვის შესაბამისი ფილტრებისა და გამწმენდი მოწყობილობის დამონტაჟების დავალება, რამდენადაც აღნიშნული ინსტრუქციის მეთვალყურეობის მიზნით, არანაირი ქმედითი ღონისძიება არ გატარებულა. შედეგად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ განსახილველ საქმეში საქართველომ ვერ მოახერხა სამართლიანი ბალანსის დაცვა საზოგადოების ინტერესებს, რომ ჰქონოდათ გამართულ მდგომარეობაში მყოფი თბოელექტროსადგური, და მომჩივანთა მიერ საკუთარი საცხოვრებელითა და პირადი ცხოვრების უფლებით სარგებლობას შორის.⁷⁰

საქმეში *Fadeyeva v. Russia*, სადაც სასამართლომ ასევე დაადგინა მე-8 მუხლის დარღვევა, მოსარჩელე დავობდა მის საცხოვრებელ სახლთან ახლომდებარე ფოლადის ქარხნიდან გამომდინარე დაბინძურების გამო ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესებას. სასამართლომ მხედველობაში მიიღო, რომ ქარხნიდან გაფრქვეული მავნე ნივთიერებების კონცენტრაცია მნიშვნელოვნად აღემატებოდა დასაშვებ ნორმას და შესაბამისად, აკუმულირებული დაბინძურება პოტენციურად საფრთხის შემცველი იყო მიმდებარე ტერიტორიის მაცხოვრებელი პირების ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობისთვის. სასამართლომ აგრეთვე განმარტა, რომ არაპირდაპირი მტკიცებულებების და პრეზუმპციების ერთობლიობა ქმნიდა იმ დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას, რომ მოსარჩელის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება სწორედ ემისიების ხანგრძლივი ზემოქმედების შედეგს წარმოადგენდა. მსგავსი მსჯელობა განვითარდა იმის მიუხედავად, რომ მოსარჩელეს არ წარუდგენია სამედიცინო მტკიცებულება, რაც დაადასტურებდა პირდაპირ კავშირს მის დაავადებასა და ჰაერის დაბინძურებას შორის. სასამართლოს მითითებით, იმ შემთხვევაშიც, თუ დაბინძურება არ გამოიწვევდა ხელშესახებ ზიანს მოსარჩელის ჯანმრთელობისთვის, ამ გარემოებამ გარდაუვლად გახადა იგი სხვადასხვა

⁶⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე „ჯულელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“, პარ. 65-72.

⁷⁰ იქვე, პარ. 73-38.

დაავადების მიმართ მოწყვლადი და მოახდინა უარყოფითი გავლენა მისი ცხოვრების ხარისხზე.⁷¹

შედეგად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფოს არ შეუძლებია და გაუტარებია ეფექტიანი ღონისძიებები ემისიების მისაღებ დონემდე შესამცირებლად იმის ფონზე, რომ ქარხნის საქმიანობა არ შეესაბამებოდა გარემოსდაცვით სტანდარტებს. ამ თვალსაზრისით, გადაწყვეტილებაში აღინიშნა, რომ მიუხედავად ბოლო 10-20 წელიწადში დამაბინძურებლების გაფრქვევის შესამცირებლად მიღწეული პროგრესისა, გარემოსდაცვითი მდგომარეობის საერთო გაუმჯობესება ძალიან ნელი იყო.⁷²

2.3.2. ეროვნული სასამართლოები

გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული სასამართლო გადაწყვეტილებები მსოფლიოს მასშტაბით, ყოველწლიურად იზრდება და მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ამ მიმართულებით, სახელმწიფოთა პოლიტიკის განვითარებაზე. წინამდებარე ქვეთავში წარმოგიდგინთ ეროვნულ დონეზე მიღებულ რამდენიმე მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებას,⁷³ რომელიც სასამართლოს ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში ცხოვრების უფლებისგან მომდინარე პოზიტიური ვალდებულებების განმარტებაში დაეხმარება:

2022 წლის მარტში, სამხრეთ აფრიკის სასამართლომ დაადასტურა, რომ ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება არღვევს მოქალაქეთა კონსტიტუციურ უფლებას ჯანსაღ გარემოზე და ნეგატიურად ზემოქმედებს მათს ჯანმრთელობაზე. გადაწყვეტილებაში ხაზი გაესვა ხელისუფლების ვალდებულებას, აღესრულებინა ჰაერის ხარისხის მართვის გეგმა დაბინძურებულ ტერიტორიაზე და აღინიშნა ის გარემოება, რომ მსგავსი გეგმის იმპლემენტაცია გაუმართლებელი მიზეზებით ფერხდებოდა. შესაბამისად, ხელისუფლებას დაეკისრა, გადაწყვეტილების მიღებიდან 12 თვის განმავლობაში, მოაშინადოს, დააინიციროს და გაწეროს რეგულაციები შესაბამისი ჰაერის ხარისხის მართვის გეგმის ამოქმედებისთვის. ამგვარი რეგულაციების მომზადების მიზნით, სასამართლოს მითითებით, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, მათ შორის, ატმოსფერული გაფრქვევების მონიტორინგისა და ემისიების შესახებ ანგარიშგების სისტემების გაუმჯობესების, ასევე მტვრის ემისიის კონტროლის უფრო მკაცრი ღონისძიებების დანერგვის საჭიროება.⁷⁴

2021 წელს, ხელისუფლების მხრიდან სუფთა ჰაერზე უფლების უზრუნველყოფის ვალდებულების დარღვევა დაადგინა ინდონეზიის სასამართლომაც, რომლის მითითებითაც, მოპასუხეებმა, კანონმდებლობის საწინააღმდეგოდ, ვერ შეძლეს დედაქალაქ ჯაკარტაში ჰაერის დაბინძურების პრობლემის გადაჭრა. გადაწყვეტილებით,

⁷¹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 9 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Fadeyeva v. Russia*, პარ. 79-88.

⁷² იქვე, პარ. 124-134.

⁷³ წინამდებარე ქვეთავში წარმოდგენილი მაგალითების გარდა, დამატებითი პრეცედენტების შესახებ ინფორმაციისთვის, იხ. გარემოსა და ადამიანის უფლებების საკითხზე გაეროს სპეციალური მომხსენებლის, დევიდ ზოიდის სასამართლოს მეგობრის მოსაზრება ჯაკარტას ჰაერის დაბინძურების საქმესთან დაკავშირებით, გვ. 11-16, ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3vffPGZi> > [12.04.2022].

⁷⁴ გადაწყვეტილება ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/36ZKnFy> > [12.04.2022]; გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3KtGkw> >, < <https://bit.ly/3DRLE8wj> > [12.04.2022].

შესაბამის თანამდებობის პირებს, სხვა ზომებთან ერთად, ჰაერის ხარისხის ეროვნული სტანდარტების დადგენა და ჰაერის დაბინძურების კონტროლის სტრატეგიის შემუშავება დაევალოთ.⁷⁵

2019 წელს, არაერთმა ფრანგულმა სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება, რომლებითაც ხელისუფლების ქმედებები ატმოსფერული ჰაერის გაუმჯობესების მიმართულებით არაეფექტურად შეაფასა. აღნიშნულის მიზეზს წარმოადგენდა სხვადასხვა რეგიონში მტვრის მცირე ზომის მყარი ნაწილაკებისა (PM) და სხვა დამაბინძურებლების კონცენტრაციების ხშირი გადაჭარბება მიუხედავად შესაბამისი ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მართვის გეგმების არსებობისა.⁷⁶ 2021 წელს კი, ხელისუფლებას საფრანგეთის სხვადასხვა ზონაში ატმოსფერული ჰაერის გაუმჯობესების მიზნით ქმედითი ზომების გაუტარებლობის გამო, 10 მლნ ევროს ოდენობის ჯარიმა დაეკისრა.⁷⁷

2015 წლის აპრილში, ხელისუფლებას ჰაერის გადაჭარბებული დაბინძურების საპასუხოდ მყისიერი ქმედებების განხორციელება დაავალა ბრიტანეთის უზენაესმა სასამართლომ. კერძოდ, მთავრობას ჰაერის ხარისხის ახალი გეგმის წარდგენა დაეკისრა 2015 წლის ბოლომდე.⁷⁸ საგულისხმოა, რომ 2020 წელს, ბრიტანეთში ასევე მიიღეს მსოფლიოს მასშტაბით უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილება, რომლის თანახმად, ადამიანის გარდაცვალების მიზეზად ჰაერის დაბინძურება განისაზღვრა.⁷⁹ კერძოდ, 9 წლის გოგონას ასთმის შეტევით გარდაცვალება გამოიწვია ჰაერში აზოტის დიოქსიდისა (NO₂) და მტვრის მცირე ზომის მყარი ნაწილაკების (PM) გადაჭარბებულმა კონცენტრაციამ, რომლებიც მნიშვნელოვან დამაბინძურებლებს შორისაა საქართველოშიც.⁸⁰

3. დასკვნა

ამდენად, წინამდებარე საქმის გადაწყვეტის მიზნებისთვის, მნიშვნელოვანია, თბილისის საქალაქო სასამართლომ შეფასება მისცეს ქალაქ რუსთავში არსებული ჰაერის დაბინძურების გავლენას არა მხოლოდ მოსარჩელეთა ჯანმრთელობაზე, არამედ მათი ცხოვრების ხარისხზე, რაც განმცხადებლების უფლებებში ჩარევის ფაქტის დადგენის წინაპირობაა. გარდა ამისა, აუცილებელია, ყურადღება გამახვილდეს, თუ რამდენად სათანადოდ ახდენს ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების შემცირებას არსებული საკანონმდებლო ჩარჩო და რამდენად ეფექტიანად ხდება მოქმედი რეგულაციების აღსრულების უზრუნველყოფა. მათ შორის, სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს სამრეწველო ემისიების შემცირებასთან დაკავშირებით ევროკავშირის რელევანტური დირექტივიდან მომდინარე ვალდებულებების შესრულებისა და რუსთავის

⁷⁵ გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://reut.us/351GgKz> >, < <https://cnn.it/3xchj98> > [08.04.2022].

⁷⁶ ინფორმაცია გადაწყვეტილებების შესახებ ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3NZi5LZ> >, < <https://bit.ly/38vSEff> >, < <https://bit.ly/372ELdW> > [12.08.2022].

⁷⁷ გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3ks5D4Y> > [12.04.2022].

⁷⁸ გადაწყვეტილება ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/3v3x92v> > [12.04.2022]; გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: < <https://bit.ly/37ygr9L> >, < <https://bbc.in/3v0PcX6> > [12.04.2022].

⁷⁹ ხელმისაწვდომია: < <https://bit.ly/3u8stXN> >, < <https://bbc.in/3awVyyVa> > [12.04.2022].

⁸⁰ საქართველოს სახალხო დამცველის 2019 წლის სპეციალური ანგარიში - „უფლება სუფთა ჰაერზე (ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი საქართველოში)“, თბილისი, 2019, 13; დამაბინძურებლების შესახებ, დამატებითი ინფორმაცია ხელმისაწვდომია: < <https://air.gov.ge/pages/13/13> > [12.04.2022].

ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმის იმპლემენტაციის ხარისხი; ასევე, გამოიკვილოს, მიმართავს თუ არა გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი რუსთავეში არსებული საწარმოების სანქცირებას ან მათი საქმიანობის შეზღუდვას სათანადო სიხშირით და წარმოადგენს თუ არა ასეთი ზომები, მათი სიმძიმის გათვალისწინებით, ჰაერის უკეთესი ხარისხის დამკვიდრების მიზნის მიღწევისთვის გამოსადეგ საშუალებას.

პატივისცემით,

ნინო ლომჯარია

სახალხო დამცველი

